

O'YINLAR ORQALI BOLALARGA TA'LIM-TARBIYA BERISH MASALASI

Jakbarova Oyazimxon Mutalipovna

*Qo`qon universiteti Andijon filiali "Pedagogika, psixologiya va
filologiya" kafedrası o`qituvchisi.*

Annotatsiya: Mazkur tezisda bolalar tarbiyasida o'yinlarning tutgan o'rni, ta'limiy va tarbiyaviy jarayonlarda ularning samaradorligi tahlil qilinadi. O'yinlar yordamida bolalarning tafakkuri, nutqi, ijtimoiy ko'nikmalari va axloqiy qarashlarini shakllantirish imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqotda o'yin faoliyatining pedagogik ahamiyati, metodik jihatlari va amaliy misollar asosida tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: o'yinlar, ta'lim-tarbiya, maktabgacha yosh, interfaol metodlar, ijtimoiy ko'nikmalar, axloqiy tarbiya.

KIRISH

Bolalar uchun o'yin nafaqat ko'ngilochar faoliyat, balki ta'lim-tarbiya vositasi hamdir. Ular orqali bola atrof-muhitni o'rganadi, o'zini anglaydi va ijtimoiy rollarni egallaydi. Maktabgacha yosh davrida bola uchun o'yin – bu asosiy faoliyat turi bo'lib, uning har tomonlama rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, o'yinlardan samarali foydalanish – pedagogning asosiy vazifalaridan biridir.

O'yinlar orqali bolalarga ta'lim-tarbiya berish nafaqat samarali, balki bolalarning o'sishi va rivojlanishi uchun tabiiy va qiziqarli usuldir. O'yin bolaning asosiy faoliyati bo'lib, u orqali ular dunyoni kashf etadi, yangi bilim va ko'nikmalarni egallaydi, shuningdek, ijtimoiy va axloqiy qadriyatlar bilan tanishadi. Quyida ushbu mavzu bo'yicha batafsil ma'lumot, afzalliklar, qo'llaniladigan usullar, e'tibor berilishi kerak bo'lgan jihatlar va amaliy maslahatlar keltiriladi.

O'yinlarning ta'lim-tarbiyadagi o'rni

O'yin bolalar uchun o'quv jarayonini qiziqarli va samarali qiladi, chunki u ularning tabiiy qiziqish va faolligiga asoslanadi. O'yinlar quyidagi yo'nalishlarda ta'lim va tarbiyaga hissa qo'shadi:

- Kognitiv rivojlanish: O'yinlar bolalarning mantiqiy fikrlash, muammolarni hal qilish, xotira va diqqatni jamlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Masalan, boshqotirmalar, matematik o'yinlar yoki hikoyali o'yinlar aqliy faoliyatni rag'batlantiradi.
- Ijtimoiy ko'nikmalar: Guruhli o'yinlar bolalarga hamkorlik, o'zaro hurmat, navbat kutish va konfliktlarni hal qilishni o'rgatadi.
- Emotsional rivojlanish: O'yinlar orqali bolalar o'z his-tuyg'ularini ifoda etishni, stressni boshqarishni va o'ziga ishonchni oshirishni o'rganadi.
- Axloqiy tarbiya: O'yinlar adolat, halollik, mas'uliyat va empatiya kabi qadriyatlarning shakllanishiga yordam beradi.
- Jismoniy rivojlanish: Harakatli o'yinlar bolalarning motorik ko'nikmalarini, muvozanat va jismoniy chidamliligini oshiradi.

Ta'lim-tarbiyada qo'llaniladigan o'yin turlari

O'yinlarning turlari bolaning yoshi, qiziqishlari va ta'lim maqsadlariga qarab tanlanadi. Quyida asosiy turlari va ularning xususiyatlari keltiriladi:

Didaktik o'yinlar

- Maqsadi: Muayyan bilimlarni o'rgatish (masalan, harflar, raqamlar, ranglar, shakllar).
- Misollar:
 - Harflarni tanish o'yinlari (kartochkalar yordamida so'zlarni yig'ish).
 - Matematik o'yinlar (raqamlarni qo'shish yoki ayirishni o'rgatuvchi o'yinlar).
 - "Ranglarni top" yoki "Shakllarni moslashtir" kabi o'yinlar.
- Afzalliklari: Bolalar o'quv materialini oson va qiziqarli tarzda o'zlashtiradi.

Rolli o'yinlar

- Maqsadi: Bolalarga turli ijtimoiy rollarni sinab ko'rish va hayotiy vaziyatlarni o'rganish imkonini beradi.

- Misollar:

- "Doktor", "O'qituvchi" yoki "Do'konchi" o'yinlari.

- Ertak qahramonlari sifatida o'ynash.

- Afzalliklari: Bolalarning tasavvurini rivojlantiradi, ijtimoiy ko'nikmalarni oshiradi va empatiyani o'rgatadi.

Jismoniy o'yinlar

- Maqsadi: Jismoniy faollikni oshirish, motorik ko'nikmalarni rivojlantirish va jamoaviy ruhni mustahkamlash.

- Misollar:

- O'zbek xalq o'yinlari: "Quvg'inmachoq", "Ko'rshapalak", "Alpomish".

- Sport o'yinlari: futbol, estafeta, sakrash o'yinlari.

- Afzalliklari: Bolalarning sog'ligini mustahkamlaydi, energiyasini ijobiy yo'naltiradi.

Ijodiy o'yinlar

- Maqsadi: Bolalarning tasavvurini va ijodkorligini rivojlantirish.

- Misollar:

- Rasm chizish, loydan haykalchalar yasash.

- Hikoya yaratish yoki teatr ko'rsatuvlari tashkil qilish.

- Afzalliklari: Bolalarning o'zini ifoda etish qobiliyatini oshiradi.

O'yinlar orqali ta'lim-tarbiya berishning afzalliklari

O'yinlarning ta'lim jarayonida o'ziga xos afzalliklari bor, ular bolalarning o'rganishini samaraliroq va qiziqarliroq qiladi:

Qiziqish uyg'otadi: O'yinlar bolalarni o'qishga undaydi, chunki ular jarayondan zavqlanadi. Masalan, raqamlarni o'rganish uchun "Xazina qidirish" o'yinida raqamlarni topish bolani qiziqtiradi.

Stressni kamaytiradi: An'anaviy ta'lim usullarida (masalan, sinfdagi qattiq tartib) bolalar bosimni his qilishi mumkin. O'yin esa o'rganishni qulay va erkin muhitda amalga oshiradi.

Individual yondashuv: Har bir bolaning qobiliyati va qiziqishiga mos o'yinlar tanlash mumkin. Masalan, faol bolalar uchun harakatli o'yinlar, tinch bolalar uchun boshqotirmalar mos keladi.

4. Tezkor natija: O'yinlar orqali bolalar bilimlarni tezroq o'zlashtiradi, chunki ular faol ishtirok etadi.

Hayotiy ko'nikmalar: O'yinlar bolalarga muammolarni hal qilish, jamoada ishlash va mas'uliyatni o'rgatadi, bu ularga keyingi hayotda yordam beradi.

E'tibor berilishi kerak bo'lgan jihatlar

O'yinlar orqali ta'lim-tarbiya berishda quyidagi omillarga e'tibor qaratish lozim:

Yoshga moslik:

- 3-5 yosh: Oddiy didaktik o'yinlar, ranglar va shakllarni o'rganish.
- 6-9 yosh: Guruhli o'yinlar, mantiqiy boshqotirmalar.
- 10-12 yosh: Strategik va ijodiy o'yinlar.

Muvozanat:

- O'yin va jiddiy o'quv jarayoni o'rtasida balans bo'lishi kerak. O'yinlar ta'limning asosiy usuliga aylansa, bolalar darslarga jiddiy yondashmasligi mumkin.

Xavfsizlik:

- Jismoniy o'yinlarda xavfsiz muhit (yumshoq zamin, o'tkir narsalarsiz joy).
- Raqamli o'yinlarda kontent sifati va vaqt chegarasi (kuniga 1-2 soat).

Ota-ona va o'qituvchi ishtiroki:

- Ota-onalar yoki o'qituvchilar o'yin jarayonida faol ishtirok etsa, bolalar ko'proq rag'batlanadi.

Madaniy moslik:

- O'yinlar bolaning madaniy muhiti va qadriyatlariga mos bo'lishi kerak. O'zbek oilalarida milliy o'yinlar va an'analarga e'tibor berish muhim.

XULOSA

O'yinlar orqali bolalarga ta'lim-tarbiya berish – bu bolalarning aqliy, jismoniy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga yordam beradigan eng samarali usullardan biridir. O'yinlar bolalarni o'qishga undaydi, ularning qiziqishini uyg'otadi va hayotiy ko'nikmalarni o'rgatadi. O'zbekistonda bu jarayonda milliy an'analar va zamonaviy ta'lim usullarini uyg'unlashtirish orqali yanada yaxshi natijalarga erishish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, o'yinlar bolalarga ta'lim-tarbiya berishning samarali vositasi hisoblanadi. Ular orqali nafaqat bilim berish, balki axloqiy, ijtimoiy, estetik tarbiya ham beriladi.

Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda didaktik o'yinlardan keng foydalanish uchun metodik qo'llanmalar yaratilishi zarur.

Tarbiyachilar uchun o'yin texnologiyalari bo'yicha maxsus malaka oshirish kurslari tashkil etilishi lozim.

Milliy qadriyatlarimiz asosida yangi ta'limiy o'yinlar yaratilishi, ularni elektron formatga o'tkazish ishlari qo'llab-quvvatlanishi kerak.

Adabiyotlar.

1. "Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi" S.X.Jalilova, S.M.Aripova Toshkent-2017
2. "Bolalar va o'smirlar gigiyenasi" S.S.Esonturdiyeva, M.E.Qarshiboyeva Toshkent -2002
3. www.mdo.uz 05.01.2022-yil 21:35
4. "Maktabgacha Pedagogika" F.R.Qodirova, Toshkent
5. Sherzodovich, A. S. (2020). The role of online teaching and innovative methods. Science and education, 1(3), 524-528.
6. Аслонов, Ш. Ш. (2020). КОМПЬЮТЕРНАЯ ЛИНГВИСТИКА И ФИЛОЛОГИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ. Гуманитарный трактат, (84), 17-19.